

»GRABEN« DELI VAS MLINO NA MLINO IN ZAZER

Srečo Vernig

Jezernica deli naselje Mlino na dve naselji: Mlino – Seebach in Zazerò – Saser (Aser). Tok reke se skozi stoletja ni spreminjal, kar potrjujejo župnijske matice in franciscejski kataster. In kako je potekal razvoj teh dveh naselij?

Pri gradnji tenis igrišča v kraljevem dvorcu Suvobor sredi novembra 1929 so odkrili tri skeletne grobove. Na osnovi najdbe glinastega lončka kot pridatka v enem izmed grobov so datirali starost grobišča med 7. in 9. stoletje. Po ustnem

izročilu so tudi pri gradnji Suvobora naleteli na grobove.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Gorenjsko Kranj (izsek)

Mlino - stanje leta 1907

Na Blejskem otoku so pokopavali od sredine 9. do sredine 11. stoletja. Datacija temelji na pridatkih v grobovih. Domnevamo lahko, da so grobovi na otoški cerkvi povezani z Mlinom, ob dejstvu, da je bilo osrednje zgodnje srednjeveško pokopališče Blejskih vasi na Pristavi pod Blejskim gradom. Grobišče/a na Mlinem nas pripelje do sklepa, da je na tem ožjem

prostoru obstojala naselbina vsaj od 7. stoletja dalje. Z darovnico kralja Henrika II. (1002-1024) briksenškemu škofu Albuinu iz leta 1004 je med drugim določeno, da po smrti Albuina pripada tretjina dohodkov blejskega posestva briksenškim kanonikom. Dohodki so povezani z lastništvom blejskega otoka s pripadajočim pristaniščem in zemljiščem (precej zanesljivo ledino Vadiše v Zazeru), s katerim je upravljala otoška proštija.

Leta 1185 je na prošnjo prošta Gerunga briksenški škof Henrik III. (Heinrich von Berchtesgaden 1178-1196) obiskal Bled. Potrdil je vse dotakne darovnice cerkvi Sv. Marije na Blejskem otoku (prvič omenjena kot Marijina kapela s proštom). V listini je omenjeno tudi osem kmetij na Mlinem (Sepach). Ker je bilo na Mlinem takrat le največ sedem kmetij, je bilo vsaj del podarjenih kmetij v Zazeru.

Listinsko je dokumentirano, da je svobodni Vincegoj briksenški cerkvi med letom 1085-1090 zamenjal posestvo na Zgoši za posest v kraju Mulivelt (Mlinsko polje), torej posest blizu mlina ali mlinov, ki so delovali ob Jezernici. Materialni in listinski dokazi nas pripeljejo do ugotovitve, da je naselje Zazer starejše od naselja Mlino.

Podatki v urbarjih kažejo, da je bilo okoli leta 1330 na Mlinem 6 kmetij, v Zazeru pa 7. Ob koncu 15. stoletja je bilo na Mlinem 7 kmetij in dvor, v Zazeru pa 11 kmetij. Na Mlinem in v Zazeru je leta 1780 živelo 64 družin v 53 hišah, kjer so prebivali 304 prebivalci.

Iz Statusa Animarum (Mlino 1869) ugotovimo, da je v tem času živelo na Mlinem 62 družin. Na številki 1 – Ševalj (v sklopu Daliborja?), 2 – Čarman (s priimkom Mandelc), 3. Ribčnjek (s priimkom Mandelc, kasneje Zerovec), ... in se zaključi s številko 62 s priimkom Terpinč.

Viri:

Franc Gornik: *Zgodovina Blejske župnije* (1990)

Andrej Pleterski: *Nevidna srednjeveška evropa. Župa Bled* (2011)

Gašper Oitzl: *Poselitvena slika zgornje Gorenjske v srednjem veku* (2016)

DOPRSNA PUNČKA V NARODNI NOŠI

Tatjana D. Eržen

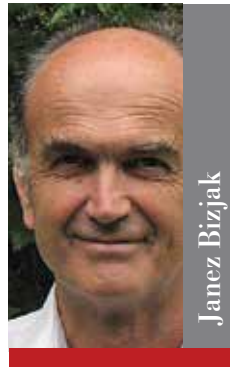
V prejšnji številki Občasnika je kolega Janez Fajfar pisal o blejski hotelirki Juli Mollnar. Omenil je, da je na stara leta iz blaga narodnih noš izdelovala lutke v gorenjski noši. En tak izdelek hrani Gorenjski muzej. Doprсна punčka, pravzaprav glavica s prsnim delom iz dveh polovic trdno zlepljene modre polsti, nosi blejsko avbo in je ogrnjena v svileno ruto z resicami. Glavica, trdno oblikovana in po-barvana: rožnat obrazek z modrimi očmi, košatimi trepalnicami in svetlimi lasmi

navihano gleda nekam na desno, je verjetno serijski izdelek iz papir mašeja. Zlat čelnik na avbi je iz spletene zlate žice, spretno prišite na kos črnega traku, oglavje avbe je iz tankega bombaža, morda celo gaze (mestoma izvezene z ažur šivi), pravo obliko ima zaradi mehke podloge (vata?). Košček prave svilene rute je strojno cik-cak zarobljen. Prsi ji krasi trak, zguban kot nageljnov cvet in plastični zeleni vejici, vrat ji obdaja čipka. Izdelek bi lahko bil kičast, a ima odlično zgodbo. Povezuje dva izjemno vredna Gorenjca: Blejko Julio Mollnar (1891–1967) in Rutarjana Stanko Koširja (1917–2014), avtorja 16 knjig o domačem kraju Rute, uradno Gozd Martuljek, in rutarškem narečju. Punčko je Stanko leta 2006 Gorenjskemu muzeju podaril skupaj s svojimi izdelki, miniaturnimi orodja za predelavo lanu. Povedal je, da jo je kupil pred mnogimi leti na Bledu, da je izdelek Jule Mollnar. Bled mu je bil domač, saj se je tam pred drugo svetovno vojno učil za natakarja v hotelu Union, nekaj časa pa je delal tudi v hotelu Toplice. Stankove miniaturne so zdaj razstavljene v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori, punčka pa je varno spravljen v Kranju.

Izdelek Jule Mollnar, 50. ali 60. leta 20. stoletja, v 8 cm, š 5,5 cm, deb. 3 cm, hrani Gorenjski muzej, inv. št. E 8171.

BRONASTA PUŠČIČNA OST IZ BLEJSKE KONTE

Janez Bizjak

Na zunanji steni Blejske kočice na Lipanci je pritrjena velika informacijska tabla o znanem 3000 let starem bronastem bodalu, najdenem na začetku prejšnjega stoletja pod višje ležečimi Mrežcami. Domnevno daritveni (votivni) predmet, ki je ležal ob staroveškem prehodu s Pokljuke v dolino Krme, je dragocen kamenček na mozaiku prazgodovinskega pašništva, rudarjenja in tovarništva v blejskem visokogorju.

Za zgodovino blejskega visokogorskega zaledja je zelo dragocena tudi antična bronasta sulična ost, ki sta jo med terenskimi raziskavami leta 2009 v Blejsko konti našla Miran Bremšak in Janez Bizjak. Pašna planina Blejska konta leži v dolinici pod planinsko potjo, ki vodi z Lipance mimo Velikega Selišnika proti Srenjskemu in Studorskemu prevalu.

Bronasta sulična ost, foto: Miran Bremšak

Posebnost Blejske konte je njeno površje, prekopano z značilnimi površinskimi okroglimi rudnimi kotanjami, ki so ostale za antičnimi kopači in nabiralci železove rude. Bronasta sulična ost je bila skrita med obloženimi kamni in zgoraj zaščitena z varovalno kamnito ploščo. Položena je bila v smeri V-Z, kar kaže na daritveni namen. Hrani jo Inštitut za arheologijo ZRC SAZU.

Blejska konta, foto: Miran Bremšak

KO TE NA MRZLEM STUDENCU POSRKA ZVEZDNO NEBO

Marjan Zupan

Kdor se je 25. julija v večernih in nočnih urah znašel na Mrzlem studencu na Pokljuki, je imel dober razlog, da se približa človeku kraj, katerega je dominiral zmogljiv teleskop. Profesor fizike Boris Kham se namreč že nekaj desetletij ukvarja z opazovanjem vesolja, zavoljo česar je na področju astronomije znana, kakor tudi priznana oseba. Prof. Kham je med drugim voditelj mesečne radijske oddaje Zanimivosti nočnega neba, ki jo je v sklopu oddaj Doživetja narave moč slišati na Radiu

Ognjišče. Zasledimo ga tudi med avtorji člankov astronomske revije Spika. Naključne priškele nas je vljudno povabil k ogledu nočnega neba. Večerni prisotnosti sredi poključskih gozdov je botroval komet Neowise. Sprva smo si pobliže ogledali Zemljin naravni satelit Luno, s povprečno oddaljenostjo 384.400 km od Zemlje. Sledil je Saturn, zunanji šesti planet od Sonca, imenovan po rimskem bogu Saturnu.

Fizik in astronom, prof. Boris Kham na Pokljuki

Po velikosti je drugi največji planet, takoj za Jupitrom. Krasijo ga zanj značilni obroči. Teleskop nas je popeljal do Jupitra, zunanjega petega planeta od Sonca. Hkrati je največji planet našega osončja. Tudi njega so poimenovali po rimskem bogu. Na vrsto je prišel »slavljenec tega večera« komet Neowise. Je komet s skoraj paraboličnim tirom. 27. marca, 2020 so ga astronomi odkrili z vesoljskim teleskopom Neowise. V bližino našega planeta se utegne ponovno vrniti čez 6.766 let. Torej, kdor ga ni opazil tokrat, morda naslednjič. Pomudili smo se tudi pri Andromedi, veliki spiralni galaksiji, ki je od nas oddaljena 2.537.000 svetlobnih let. Zanimivo si je predstavljati, da je pričela potovati svetloba, ki jo uzremo skozi teleskop, v času, ko je bil naš planet povsem nekaj drugega. Videti in izvedeti je bilo še marsikaj v domeni nočnega neba. Ob izčrpnem strokovno – poljudni razlagi je minevala čudovita, povsem nenadejana učna ura astronomije.

IZ KNJIGE O LEPEM VEDENJU, 1910

»Kakor mora biti človek vselej in povsod kreposten, tako mora biti tudi vselej in povsod vljuden. Zato moramo biti vljudni tudi nasproti tistim, ki so z nami nevljudni in sirovi. Pri prerekanjih ali kadar koga posvarimo ali kaznujemo, ne smemo nikoli postati nevljudni. Resno in obenem vljudno posvarilo seže globlje in ima več uspeha kakor sirovo.«

PET KRIŠČEVIH RAN – PETRAN IN O POSLAVLJANJU OD UMRLIH NA MLINEM

Tone Marolt

Kje so nekdaj stala znamenja pri katerih so se poslavljali od umrlih? Prvo znamenje, leseno razpelo, je stalo pri vrhu poti, ki se danes nasproti vhoda v Vilo Bled priključi glavni cesti Bled-Bohinj. Prav mogoče je da je stalo na Petranovem svetu in da so zanj skrbeli domači. Ko so umrlega iz Zazera prinesli na vrh poti, so se pri znamenju ustavili in se ga spominjali v molitvi - poslovil se je od domačije in vaščanov. Drugi postanek je bil niže doli na Mlinem, kjer je na starem kulturnem »svetem kraju«

na križišču poti pred Turščevo kajžo stala starosvetna kapelica Mater božje. Poslikana je bila s freskami sv. Nikolaja, sv. Blaža, Mater božje in Marije Magdalene. Tu so jemali slovo in oproščenje od Mlinanov. Molili in prosili so za odpuščanje grehov in zamer. Po starem običaju se je od umrlega z govorom in molitvijo poslovil otoški mežnar. Leta 1940 je to zadnjič opravil Jožef Bijol – Matiček (1870 – 1948). Kapelico so porušili leta 1939, v letih ko so odstranjevali čolnarne in kopališča. Vaščani so jo nadomestili z velikim križem, ki so ga postavili na severno steno Turščeve hiše. In se poslej pod križem poslovlili od umrlega. (Op. Oblast je te pogrebne procesije kmalu prepovedala.) Tretjič so se ustavili pri kapelici, vklesani v skalo, danes je za ograjo vile Lastovka pri tunelu. »Po drugi svetovni vojni je bila to kamnita odprta kapelica, ki ni bila poslikana. Možno je da so bivši lastniki poslikavo prebelili pri obnovi?«¹ Pogrebni sprevod je nato po stari poti krenil v Želeče, k četrtem znamenju. Tam je sredi vasi stalo staro razpelo, ki so ga leta 1903 zamenjali s križem, ki so ga prestavili s pokopališča pri cerkvi. Tudi tu so molili očenaš in prosili za odpuščanje. Nekdaj so bili Mlinani najbolj povezani s prvimi sosedi – Želečani.

(Op. Mlino in Zazer spada v katastrsko občino Želeče.) Zadnje, peto znamenje, je bil leseni križ pri postajališču za izvočke – fijakerje. Tu je pričakal žalni sprevod župnik z dvema ministrantoma. Blagoslovil je krsto s pokojnim, nagoovoril pogrebce, pogrebni sprevod je pospremil v cerkev in na pokopališče za cerkvijo, kjer so umrle pokopavali do leta 1889, ko je bilo zgrajeno novo pokopališče na robu vasi Grad. Od omenjenih znamenj se je ohranil edino križ v Želečah, če odmislimo bivšo kapelico pri tunelu.

Blejsko pokopališče ob farni cerkvi s. Martina, 1904, (arhiv, Niko Mučič)

¹ Božo Benedik, Bled nekoč in danes, VSSČT Bled, 2003. Stran 320.

SPREHODI MUZEJSKEGA DRUŠTVA BLED

Muzejsko društvo Bled in Zavod za kulturo Bled vabita vsako tretjo soboto v septembru, oktobru in novembru ter zadnjo v decembru k odkrivanju etnoloških, kulturnih, umetnostnih in zgodovinskih biserov Blejskega kota.

V prilagojenih razmerah zaradi preprečevanje epidemije Covid-19 spodbujamo prihod na posamezne destinacije na trajnosten način, predvsem peš, saj so vsi organizirani v neposredni okolici Bleda, zato smo dogodke poimenovali SPREHODI Muzejskega društva Bled kot alternativa klasičnim predavanjem v dvoranah. Druženja bodo prilagojena trenutni covid epidemiološki sliki in pravilom NIJZ. Podrobnosti bomo objavljali na spletni strani Muzejskega društva Bled in ostalih medijih.

19. september (tretja sobota) ob 16. uri obisk cerkve **Sv. Lenarta** (goduje 7.11.) **na Pečeh v Bodeščah**. Cerkev bo predstavila diplomirana umetnostna zgodovinarica Urša Zavodnik. Sledi druženje na Sodarjevi domačiji s predstavitvijo etnološkega programa »Zveni po praznikih«.

17. oktober (tretja sobota) ob 16. uri obisk cerkve **Sv. Katarine** (goduje 25.11.) **na Homu v Zasipu**. Cerkev bo predstavil umetnostni zgodovinar ddr. Damir Globočnik. Sledi druženje in pokušina lokalnih dobrot s kulturno skupino Prgarke.

21. november (tretja sobota) ob 16. uri obisk cerkve **Sv. Andreja** (goduje 30.11.) **na Turnču na Rečici**. Cerkev bo predstavil umetnostni zgodovinar dr. Ferdinand Šerbelj. Sledi druženje na Grabnarjevi domačiji.

26. decembra (četrti sobota) ob 11.30 uri obisk cerkve **Sv. Štefana** (goduje 26.12.) **na Kupljeniku**. Cerkev bo predstavil domačin (Mežnarjov) Davorin Bernard. Sledi druženje na vasi.

Dobimo se na vsaki lokaciji 15 minut pred začetkom programa!

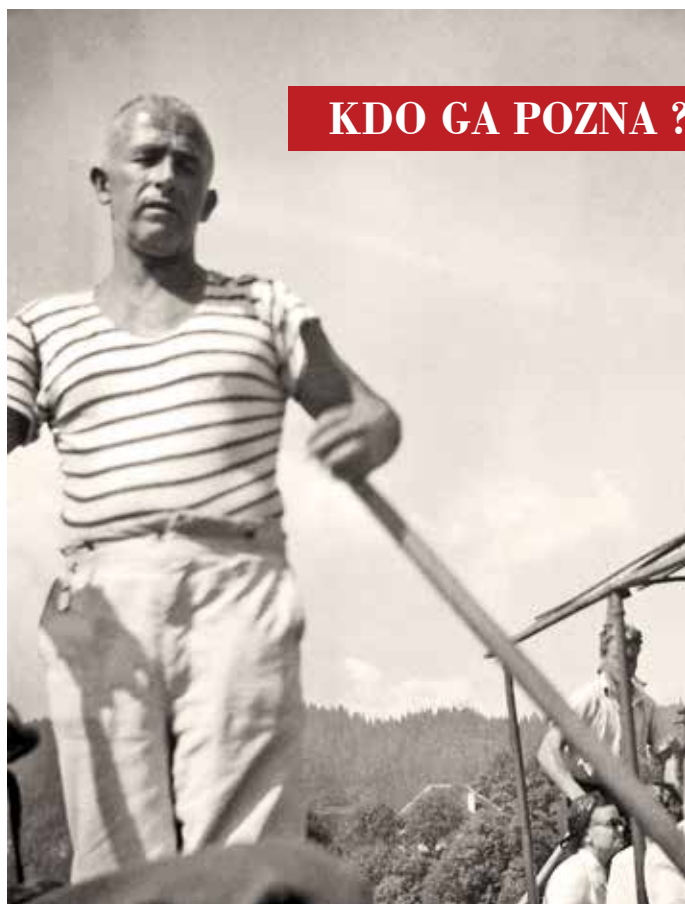
SREČANJE S PEN

Vsakoletno srečanje, ki ga pripravljamo s Slovenskim centrom PEN, bo v četrtek, 24. septembra 2020, ob 18. uri na vrtu restavracije Špica ob Festivalni dvorani na Bledu. Z gosti mednarodnega srečanja se bo pogovarjala predsednica slovenskega Pena Ifigenija Zagoričnik.

Organizirata in vabita: Muzejsko društvo Bled in Zavod za kulturo Bled!

KDO GA POZNA ?

Prosimo bralce, da sporočijo imena osebe na fotografiji na naslov: muzejskodrustvobled@gmail.com

OBČASNIK RAZGLEDI, 1/2020 - Izdajatelj Muzejsko društvo Bled, Bodešče 12, 4260 Bled, www.mdbled.si, e-pošta: muzejskodrustvobled@gmail.com. Odgovorni urednik: Srečo Vernig, uredniški odbor: Drago Bregant, Damjan Mulej, Niko Mučič, Srečo Vernig, Marjan Zupan, Janez Bizjak. Občasnik izhaja štirikrat letno, brezplačno ga prejema vsi naslovniki v občini Bled, v nakladi 3400 izvodov. Oblikovanje: Niko Mučič CUT Bled, tisk: Antus Jesenice. Občasnik RAZGLEDI Muzejskega društva Bled je vpisan v razvid medijev Ministrstva za kulturo RS pod zaporedno št. 2332. Muzejsko društvo Bled ima status nevladne organizacije na področju kulture.